

dokumenty se obecně věnuje specifikům vzniku a nakládání s elektronickými dokumenty a zejména prostředkům k zajištění jejich důvěryhodnosti, původnosti a integrity – tedy elektronickým podpisům. Tato problematika je v knize popsána detailně, a to jak z právního, tak i z technického hlediska. Problematikou elektronických dokumentů se dále zabývá kapitola s názvem *Dokazování v prostředí elektronických dokumentů*, ve které autoři hodnotí, jak se s možností dokazování pomocí elektronických dokumentů vyrovnávají předpisy upravující občanské soudní řízení, správní řízení, trestní řízení či daňové řízení.

V závěru knihy věnují autoři pozornost bezpečnosti informačních systémů veřejné správy a způsobům jejího zajišťování. Jelikož fungování těchto systémů je už dnes kriticky důležité pro fungování státu a informace v nich mají značnou hodnotu, lze otázku jejich zabezpečení považovat za klíčovou. I v této kapitole prokázali autoři, že se v problematice odborně orientují jak z právního, tak i z technického hlediska, a že dokáží její materií vysvětlit způsobem srozumitelným i laikovi přestože jde o téma mimořádně odborné.

Knihy je sice poměrně rozsáhlá, je však strukturována přehledně, postupuje od obecného ke zvláštnímu a neklade na čtenářovy technické či právní znalosti přehnané požadavky. Proto ji lze doporučit nejen odborníkům a nadšencům pro oblast e-Governmentu, ale také laické veřejnosti, která má o téma zájem a chce se seznámit s aktuální situací v ČR. Jednoznačně lze ocenit, že ač se autoři tématu věnují komplexně a respektují jeho multioborový charakter, přesto jej dokáží zpracovat srozumitelně a čtivě. Autoři monografie také dokázali zúročit svoji zainteresovanost na realizaci projektu e-Governmentu a nabídnout tak kromě teoretických poznatků rovněž náhled do praktického fungování jeho součástí. K tématu navíc nepřístupují nekriticky a nezdráhají se poukázat na neduhy, které se v jednotlivých oblastech objevují (viz např. kap. *Datové schránky*).

Elektronické řešení sporů v aktuální literatuře

Tomáš Hülle

Literatura k oblasti řešení sporů patří mezi nejvyhledávanější, protože poskytuje vhled do mnoha rozdílných právních oblastí. Spory se řeší v odvětví práva korporátního, nemovitostního, insolvenčního, ale s jistou nadsázkou třeba i často dokonce ústavního či správního. Oblast řešení sporů tak s ohledem na svou šíři a drobné odlišnosti v závislosti na jednotlivých oblastech nabízí obrovské množství prostoru pro další zkoumání.

Součástí této množiny jsou následně alternativní způsoby řešení sporů, které jsou založeny na vůli stran neřešit spor před soudem, ale využít místo toho kupříkladu mediátora či rozhodce k vyřešení sporu. Ještě specifičtější následně zůstává řešení sporů elektronické, kde může tyto pozice zastávat i počítač nebo jsou alespoň

do značné míry procesy elektronizované. Jeho využití se předpokládá zejména v online obchodování.

Literatura k elektronickému řešení sporů je již vysoce specializovaná a knih se zde objevilo za celou dobu existence elektronických soudišť méně než 10. V posledních letech na trh ale vstoupily dvě nové knihy, které v následující dvourecenzi hodnotím a zejména oceňuji jejich aktuálnost a odbornou erudici.

LODDER, Arno R.; ZELEZNIKOW, J.: *Enhanced Dispute Resolution Through the Use of Information Technology*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 203 s. ISBN 978-0-521-51542-9.

V celém tomto století pozorujeme, jak technika postupně vytlačuje člověka z úloh a řemesel, která mu byla po celá staletí vlastní. Určitá povolání postupně zanikají a není jich již více třeba. Zatímco dříve byla nahrazována klasickými nástroji, které musejí být většinou obsluhovány člověkem, v posledních dvaceti letech dochází k obrovskému nástupu informačních technologií a zejména počítačů. Naprostou revolucí se stal potom zejména internet, který spojil celý svět do provázané sítě, jež má jen v některých místech vlivem blokace služeb drobné nedostatky.

Jako si dříve nikdo nedokázal představit neexistenci cestáře či koželuha, dnes už většina lidí ani netuší, co tato povolání vykonávala. Podobný osud by mohl stihnout v nadcházejícím století i další z mnoha povolání, zmizet mohou lékaři, ekonomové, psychologové a pro některé i nepředstavitelné v podobě zmizení právníků.

Každé z těchto povolání je svým způsobem nahraditelné a to minimálně z pohledu určitých činností, které vykonávají. V případě některých dalších samozřejmě nikoli. Není složité to odhalit zejména ve vztahu k právníkům. Napovědět může kniha publikovaná již před několika lety od Richarda Susskinda *The End of Lawyers*, kde se podrobněji věnuje svým vlastním predikcím budoucnosti právníckého řemesla.

Co jsou však v Susskindově knize pouze domněnky se celosvětově stává realitou například u sporné agendy, kde se vše elektronizuje. Stačí se podívat na projekt e-governmentu české vlády. Existují elektronické státní rejstříky, elektronizují se soudy a jejich rozhodovací činnost a dokonce i veškerý kontakt státní správy s podnikateli v podobě datových schránek. Jedna z mála oblastí s menší mírou elektronizace byla alespoň v Česku agenda rozhodovací činnosti, kde soudy sice výpočetní techniky a informačních technologií využívaly, ale samotné rozhodování stále spočívalo na lidském uvážení a stále bylo nutné ve většině případů absolvovat líčení u soudu.

Taková není ale realita všude na světě, což se snaží ve své knize popsat i Australan John Zeleznikow, který se soustředí zejména na procesy v jeho domovině. V knize nazvané *Řešení sporů prostřednictvím využití informačních technologií* se snaží vysvětlit, jak se dají také efektivně řešit spory. Čerpá přitom z vlastních zkušeností. Při jeho přednáškové činnosti v Evropě často navštěvoval i svého kolegu Arno R. Loddera a na základě jejich diskuze vznikla recenzovaná kniha. Hned úvodem

je třeba říci, že vezmou-li se v potaz životopisy obou autorů, tak by leckoho překvapilo, jak je jejich výsledná kniha připravena. Oba jsou právníci, ale publikace je hned v několika pasážích určena převážně pro matematiky či ještě více informatiky. Je nesmírně technická a doslova poskytuje mnohým návod, jak ODR systém připravit a jaké rozhodovací modely jsou nevhodnější pro obsažení.

Publikace patří rozsahem mezi typická díla z řady Cambridge University Press, jelikož se jedná o stručnou a tématicky velice úzce zaměřenou knihu. Celkem má pouze 203 stran textu, z čehož je téměř pětina investována do slovníku pojmů či seznamu literatury.

Její cílem není vysvětlení podstaty elektronického řešení sporů, ale spíše praktický návod a popis zkušeností z jurisdikcí, kde jsou již podobné způsoby zavedeny. Je určena do rukou spíše praktikům, ale její obsah ocení dozajista i teoretici pohybující se v této oblasti. Musí být jen připraveni na to, že v ní nejsou obsaženy hutné teorie, ale spíše praktická doporučení.

Celá kniha se dá rozčlenit do dvou základních částí. První část je více právní, druhá spíše technologická. Logicky na sebe obě části navazují. Zatímco v první je představeno elektronické řešení sporů na systémech, které v současnosti pracují. V druhé části se již autoři propracovávají k dalším nepopsaným systémům a podrobně je analyzují. V tomto případě se jedná zejména o systémy operující v Austrálii.

Odborníci v oblasti elektronického řešení sporů zřejmě mohou přeskočit první část, jelikož do značné míry opakuje již mnohokrát popsané. Na druhou stranu však obsahuje spoustu zajímavých paralel, přirovnání a přidružených myšlenek, které na jednu stranu nehovoří přímo k řešení sporů, ale současně nabízejí často zajímavé podněty k dalšímu zamyšlení.

Hned na úvod právní části knihy je shrnuta legislativa k alternativnímu řešení sporů, které se často odráží i v elektronickém řešení sporů. Negativem publikace je, že byla dokončena až na sklonku roku 2010 a schází zde tak nová směrnice a nařízení Evropské unie týkající se právě elektronického a alternativního řešení sporů. Pozoruhodné na výčtu systémů je, že autoři rezignovali kupříkladu na právo Spojených států a řeší převážně úpravu evropskou. Mediace a alternativní způsoby řešení sporů jsou původem ale právě ze Spojených států a i dnes se tam stále těší zřejmě největší oblibě.

Když bylo v úvodu upozorněno, že kniha neobsahuje zobecnění, tak jedinou výjimku představuje třetí kapitola, kde jsou shrnuty nesmírně stručně základní principy obklopující elektronické řešení sporů. Po přečtení je dokonce možná si potvrdit, že se do značné míry překrývají s principy alternativního řešení sporů s tím, že výjimkou je většinou pouhé zapojení elektronické platformy a v některých případech částečná rezignace na dodržování všech principů běžného řešení sporů důkladně.

Kromě principů právních jsou ale obsaženy v knize i principy rozhodovací a například teorie her. V kapitole věnované vývoji nového systému se tak kniha současně i lomí a přechází do druhé části, která je nesmírně tech-

nická. Zde konkrétně na teorii her a principech vyjednávání ukazuje na zájmy jednotlivých stran a na to, jak nastavit systém a jaké hodnoty by měly hrát roli. Kromě samotného nastavení systému se autoři snaží i nastínit jednotlivé modely rozhodování a pomoci tak s vysvětlením budoucích procesů jednotlivých účastníků řízení za situace, kdy dojde ke vzniku sporu. Zajímavé je to následně ukázáno na praktických příkladech pocházejících právě z Austrálie. Na několika stranách je to ukázáno na případě z oblasti rodinného práva. Ten je poměrně dobře zvolen, kritickou připomínkou by snad jen mohla být skutečnost, že natolik racionálně jako v příkladu by zřejmě rozhodování v praxi neprobíhalo. Současně je ale nutno podotknout, že podobná kritika by se mohla snést na většinu analýz založených na lidském chování.

V poslední třetí části knihy přechází autoři do podrobného popisu, jak systém pro řešení sporů připravit. Nejdříve se soustřeďují na popis využití umělé inteligence a její zapojení do systémů, aby následně naznačili způsoby využití technologie v tradičním ODR tříkrokovém schématu. Tato poslední část je již psána nesmírně odborně a vyplatí se pro člověka, který se rozhodnul vytvořit nový systém pro řešení sporů. Pakliže jej člověk netvoří, tak spíše připomíná přednášku na rozhodování na fakultě sociologie, kdy jsou modelovány situace a počítány možné předpoklady a dovozována přednostní využití určitých řešení. Zde je navíc tento proces provázán s konkrétními systémy. Za jeden z největších problémů této části a vlastně celé knihy však považují, že se autoři po většinu času věnují především elektronickým systémům, které existují v Austrálii, ale ignorují fungující systémy z dalších částí světa. Systémy pro řešení doménových sporů, eBay nebo spotřebitelských přitom již nyní výborně fungují a svou historií a důležitostí převyšují lokální australské. Za příklady uvádí ve své knize například Family Mediator systém, The Asset Driver systém nebo systém pro řešení sporů s telefonními operátory.

Celá kniha je psána nesmírně zajímavě, ale oproti dalším publikacím v oblasti elektronického řešení sporů je unikátní svým jazykem a úzkým zaměřením. V době přípravy původního znění této recenze na sklonku roku 2010 významně narostla literatura publikovaná k problematice online řešení sporů. To může být ostatně i důsledkem vytvoření speciální III. pracovní skupiny při Komisi OSN pro mezinárodní obchodní právo, která se věnuje výlučně této oblasti a tvoří rovněž systém obsahující tři základní kroky. Oproti ostatním knihám se recenzovaná zaměřuje na odlišné problémy a je spíše praktickým návodem než teoretickou rozpravou. Je to poněkud překvapivé právě od Cambridge University Press, ale rozhodně by neměla být kvůli tomuto kritizována. Jen je třeba důkladně zvážit, zda-li bude vhodná investice do této nebo některé z dalších více obecných a teoretických knih věnujících se problematice. Právě tímto zaměřením se ostatně publikace liší i od druhé recenzované, která vznikla o dva roky později ze strany akademiků věnujících se problematice ODR komplexněji z pohledu širě záběru.

WAHAB, Mohamed S. Abdel; KATSCH, Ethan; RAINEY, Daniel (eds.): *Online Dispute Resolution: Theory and Practice – a treatise on technology and dispute resolution*. Eleven, 2012, 571 s. ISBN 978-94-90947-25-5.

Po poměrně stručné publikaci Cambridge University Press recenzované výše v tomto textu, byla vydána v květnu 2012 další kniha k této stále více a více proklamované oblasti práva informačních technologií (IT). Oproti dřívější je však mnohem rozsáhlejší a je složená z autorského kolektivu čítajícího čtyři desítky odborníků a mající mnohem ambicióznější cíle. Jejich cílem není pouze znovu obohatit teorii o další z definic a opakovat již vyřčené, ale zejména dokázat poukázat na hlavní aktuální problémy a dokázat je vysvětlit ve světle vývoje posledních let a nově vzniklých systémů pro řešení sporů.

Provedeme-li srovnání s výše uvedenou publikací, tak právě recenzovaná kniha se vyznačuje zejména mnohem širším záběrem. Současně s tím je koncipována jako sborník nezávislých textů, nikoli autorské dílo jednotlivce či malého kolektivu autorů a je tak možné na ni klást i požadavek dostatečné detailnosti jednotlivých částí, který se jí daří bezzbytku i plnit. Jednotlivé části mají délku standardního akademického odborného textu, tedy většinou několik desítek stran. Jejich vnitřní forma není na jednu stranu jednotná, ale díky vynikajícímu výběru autorů to nepůsobí nikterak rušivým dojmem.

Publikace mající téměř šest stovek stran je složena celkem z 24 tematických bloků, které byly autorům rozděleny nejspíše ještě před započatím práce, aby došlo ke komplexnímu pokrytí zkoumané látky. Celá publikace tak působí nesmírně uceleným dojmem a po jejím přečtení není vyžadováno její doplnění větším množstvím další dodatečné literatury. Jediným negativem by v tomto ohledu mohlo být složení autorského kolektivu, který se v podstatě překrývá s nejnámennější skupinou odborníků na ODR na světě, kteří se oboru věnují již několik let společně. Tuto oblast práva tak i společně intenzivně diskutují ve formě jak klasické, tak i elektronické formou velkého množství seminářů a konferencí. Někdo by tak mohl namítat absenci názorové pestrosti, kterou však s ohledem na metodu zvolené práce v podobě tematicky zcela rozdílných kapitol stejně není možné příliš vnímat. Autoři navíc dokáží překvapit i velice užitečnými přídávky celé publikace, typicky se může jednat například o seznam existujících ODR platformů obsažený na straně xvii. Tento seznam se stal sice díky vývoji neaktuálním již v momentě publikace knihy, ale stejně je mimořádně užitečnou pomůckou.

Texty obsažené v knize se vyznačují typickými znaky textů z řad právníků věnujících se IT právu – aktualností, rozsáhlým poznámkovým aparátem složeným ve velké míře z online dostupných zdrojů, snahou o uvádění příkladů a současně snahou dokázat nové jevy příslušně klasifikovat, multioborovostí, ale současně i v některých případech přílišnou obecností. Jen obtížně se dá vyjadřovat ke konkrétním částem jednotlivých autorů, ale s ohledem na řazení se dá učinit vzhledem k publikaci alespoň několik dílčích závěrů.

Z pohledu obsahu se dá kniha rozřadit do šesti základních částí – Nejdříve se věnuje historii a závěrům, které se z ní dají učinit (kapitola 1-3), následně přechází ke své progresivní části v podobě IT vizionářů s nejvíce novátorskými nápady v podobě umělé inteligence a mobilních zařízení (kapitola 4-5). Poté se vrací zpět k současnému stavu prostředí v podobě nejčastěji regulované oblasti B2C vztahů a hodnocení eCommerce v tomto prostředí (kapitoly 6-9). Po této části následují poměrně nesystematicky oblasti průřezů s dalšími separátními oblastmi činnosti elektronických platform – kulturou, důvěrou, vládou nebo třeba soudy (kapitoly 10-15). Poměrně logicky je následně celá kniha uzavřena kapitolami věnujícími se základnímu členění – nejdříve dle jednotlivých fází řízení (kapitoly 16-18) a v závěru regionálně podle působnosti či alespoň geografické příslušnosti systémů (kapitoly 19-24).

Ze všech kapitol je třeba upozornit kvalitou přinejmenším na dvě kapitoly. První je část připravená Vikki Rogers k řešení sporů vyplývajících z mezinárodní koupě zboží. Tato kapitola je zejména zajímavá velkým přehledem nad současným děním a myšlenkami o zapojení prostředníků, tedy třetích osob do řešení sporů. Rogers ukazuje možnosti systému například na úspěšném projektu Chargeback, který nabízejí poskytovatelé bankovních karet pro chybně provedené transakce. Pozoruhodné jsou ale zejména rovněž její spekulace nad volbou správných metod na jednáních III. pracovní skupiny pro ODR při Komisi pro mezinárodní obchodní právo, zejména potom v otázce jurisdikce a k jejímu konzervativnímu pojetí ve vztahu k jednotlivým diskutovaným bodům v pracovní skupině.

Vedle tohoto textu stojí rovněž za upozornění s ohledem na lokální české podmínky kapitola 18, jejíž autorem je jeden z editorů, Mohamed S. Abdel Wahab. Ten se věnuje arbitráži, která je typickou součástí ODR procesů vedle mediace a vyjednávání. Ve své kapitole upozorňuje na prakticky všechny oblasti, kde se v současné době nedaří najít odborníkům kompromis nad provedením ODR systémů do praxe. Hovoří tak nejenom o jurisdikci či vynutitelnosti, ale vedle toho i například o elektronické identifikaci, umělé inteligenci nebo dokazování. Velice stručně se mu daří vždy na jedné či dvou stranách vystihnout hlavní podstatu problému a seznámit tak třeba i zkušené odborníky v oblasti rozhodčího řízení se stěžejními konfliktními body, kterými se odlišuje jejich práce od elektronického prostředí. Pro Česko je tato kapitola zejména významná s ohledem na množství sporů, které se řeší prostřednictvím rozhodčího řízení. Podle statistik Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR se jedná jen u tohoto soudu o několik tisíc sporů každým rokem.¹ Elektronická sudiště však mohou narazit na některé mezinárodně akceptované standardy.

Od zbytku kapitol obsažených v knize lze očekávat unikátní rozsah vždy přibližně 30 stran. Jedním z dalších jednotlivých prvků celé publikace je snaha o využití

1 Statistika obsažená na Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR online zdroj [citováno dne 30. 4. 2013]. Dostupné ke stažení z: http://www.soud.cz/downloads/Statistika_sporu_web_20120930.pdf

grafických prvků v podobě schémat, grafů, statistik či členění do jednotlivých kategorií. Tato metoda práce vypomáhá při zpětném nalezení klíčových informací.

Recenzovaná kniha představuje významný počín zejména pro právníky, kteří se věnují problematice řešení sporů a to jak klasickým způsobem, tak i elektronicky. Svým obsáhnutím veškeré legislativy a systémů zejména přispěje při hledání argumentů, judikatury či obecného pojednání o současné aktivitě v této oblasti ve světě. Vedle praktiků by však měla kniha zajímat i teoretiky, kteří se věnují průnikům řešené problematiky s klasickými odvětvími, jakými jsou mediace či rozhodčí řízení. Budoucnost klade stále větší požadavky na efektivitu v jednotlivých procesech a dá se tak očekávat, že stále více procesů bude využívat moderních technologií. Kniha by v takových případech měla dopomoci zejména svou závěrečnou částí, kde jsou přehledně popsány všechny existující systémy a ukázáno na jejich výhody či naopak nedostatky. A to jak s ohledem na limity v řešené

problematice, tak i třeba v obtížné či nepraktické formě vynucení výsledku řízení.

Závěrem je třeba zejména ocenit snahu autorů zprostředkovat celou publikaci i široké veřejnosti. Na stránkách systému pro řešení sporů Modria², spoluvlastněného některými z autorů, došlo k publikaci knihy pod volnou licencí a zpřístupnění tak i pro širokou veřejnost bez nutnosti platit její plnou cenu vydavatelství. Kniha se tak dostala k veřejnosti zdarma pouze po půl roce od jejího prvního zveřejnění, což mimo jiné rovněž svědčí o posunu v oblasti publikací podobných výstupů a zejména dobré vůli autorů. Přáním autora této recenze je mít v budoucnosti více podobně smýšlejících tvůrců, kteří se nebudou obávat sdílet své myšlenky s širokou veřejností bez omezení vznikajícího vysokou cenou papírově vydaných publikací.

² Modria online zdroj [citováno dne 30. 4. 2013]. Dostupné ke stažení z: http://www.ombuds.org/odrbook/Table_of_Contents.htm

VEŘEJNÉ LICENCE V ČESKÉ REPUBLICE

Nová publikace autorského kolektivu Ústavu práva a technologií se věnuje právním aspektům veřejných licencí v českém právním řádu. Po obecném úvodu do autorského práva je pozornost věnována způsobu uzavírání veřejných licencí a licencím Creative Commons. Ve zvláštní části jsou pak představeny veřejné licence v akademické praxi, v oblasti distribuce software a konečně aplikace veřejných licencí při využívání informací veřejné správy.

Publikace byla díky „Projektu integrace veřejných licencí“ reg. číslo P408/12/2210 podpořené z Grantové agentury ČR uvolněna k volnému stažení na www.flip.law.muni.cz

Autoři ocení komentáře a náměty, které můžete připojit v diskusi níže nebo zaslat e-mailem flip@law.muni.cz.